

BIBLIOTECA ȘCOLARĂ
PUBLICAȚIUNE PENTRU CULTURA ELEVILOR

1483/18. v. 34

G. COȘBUC
ANTOLOGIE

BUCUREȘTI 1934

Biblioteca școlară apare sub îngrijirea unui grup de profesori și-și propune să editeze texte literare destinate uzului elevilor.

Manuscrisele și corespondența se vor adresa Bibliotecii Școlare, Str. G-ral Lahovary, 12.

Comitetul de conducere se compune din d-nii: J. Byck, I. Crețu, Al. Graur, V. Papacostea, N. I. Russu, Gh. Șerban și S. Struțeanu.

Inu.A.39.630

BIBLIOTECA ȘCOLARĂ

PUBLICATIUNE PENTRU CULTURA ELEVILOR

G. COȘBUC

ANTOLOGIE

59027

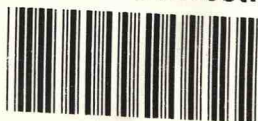
BUCUREȘTI 1934

CONTROL 195

BIBLIOTECĂ NAȚIONALĂ

COȚA 60560

B.C.U. Bucuresti

C59027

George Cosby,

Viața și opera lui Coșbuc

George Coșbuc s'a născut în satul Hordou, lângă Năsăud, în anul 1866, la 8 Septembrie. Despre copilăria lui n'avem decît informații sumare. Știm că era fiu de preot și că a urmat liceul din Năsăud, unde a fost remarcat de profesori pentru talentul său literar.

Încă pe cînd era elev a publicat, în diverse foi ardelene, mai multe poezii. Studiile universitare și le-a făcut la Cluj, dar n'a absolvit facultatea de litere. Ioan Slavici, care publica ziarul „Tribuna” din Sibiu, l-a angajat ca redactor la această foaie, în care a publicat numeroase bucăți în versuri, originale și traduceri. Unele din ele au fost apreciate în chip foarte elogios de Titu Maiorescu.

În 1890, Coșbuc a trecut munții și s'a stabilit la București, unde s'a bucurat de protecția lui Maiorescu, care i-a publicat mai multe poezii în revista „Convorbiri Literare”. În București, Coșbuc și-a cîștigat existența ca profesor și ziarist, iar mai apoi ca funcționar la Casa Școalelor, unde a rămas pînă la moarte (1918).

În ce privește activitatea publicistică a lui Coșbuc amintim că poetul a publicat, prin revistele din București, numeroase compoziții privitoare la folclorul românesc, versificate de el, cum și culegeri de tradiții în proză.

Un rezultat concret al activității sale poporaniste a fost apariția revistei „Semănătorul”, pe care Coș-

buc a înființat-o, împreună cu Vlahuță, în 1901 și care a jucat un rol foarte mare în evoluția literaturii romine.

Încă de pe cînd era în Transilvania, Coșbuc a publicat mai multe volumașe de versuri. Dar consacrarea nu i-au adus-o decît volumele tipărite la București: *Balade și idile*, apărut în 1893, și *Fire de tort* (1896). Aceste volume cuprind, pe lîngă unele poezii inedite, multe care fuseseră publicate, izolat, în diverse reviste. Cele mai multe din bucățile grupate sub titlul de *Fire de tort* sînt anterioare anului 1893, așa dar am putea spune că ambele volume formează o unitate în opera poetului.

Mai tîrziu, în 1902, Coșbuc a mai publicat un volum de versuri, cu titlul *Ziarul unui Pierde Vară*. În 1904 a adunat într'un volum mai multe poezii patriotice, pe care le mai publicase, împreună cu altele inedite, căroră le-a dat titlul *Cinzece de vitejie*. Acestea însă nu sînt la înălțimea poeziilor publicate în primele două volume amintite.

Coșbuc s'a mai distins și ca traducător al mai multor opere literare din limbile moderne și clasice.

Astfel a redat în romînește, în exametri, „Georgicele” și „Eneida” de Virgiliu, a tradus din literatura indiană „Sakuntala” de Kalidasa și diferite poezii aparținînd literaturii orientale, pe care le-a publicat sub titlul „Antologie sanscrită”. A tradus, fără să ajungă, din cauza morții sale, să-i dea o formă definitivă: „Divina comedie” a lui Dante. De asemenea a încercat traducerea „Odiseei” lui Homer. Din literatura germană a tradus „Don Carlos” de Schiller.

Prin traducerile sale Coșbuc a dat o mare putere de elasticitate limbii romine, în afară de faptul că a făcut cunoscute publicului cititor român opere literare cu renume universal.

Unele traduceri, adaptări sau localizări sînt superioare originalelor străine și poezii ca: *El Zorab* și *Trei, Doamne, și toți trei* nu sînt considerate de critica romînească simple traduceri ci — datorită talentului lui Coșbuc — ele aparțin patrimoniului poetic romînesc.

La volumele de versuri amintite mai sus, se adaugă *Povestea unei Coroane de Oțel* și *Războiul nostru*

pentru Neatîrnare, care conțin povestiri din timpul războiului cu Turcii, la 1877—78.

După cum se vede, activitatea lui Coșbuc a fost din cele mai intense și ea s'a exercitat pe tărîmurile cele mai variate.

În marea lor majoritate, subiectele poeziilor lui Coșbuc sînt luate din viața dela țară — satul, al cărui perfect cunoscător este Coșbuc, trăește real și puternic sub pana poetului. Viața țăranului român, cu toată varietatea ei, ne este redată într'un cadru rustic, dar poetic.

Sufletul simplu și primitiv al țăranului, cu tradițiile și credințele sale ca în *Moartea lui Fulger* și *Nunta Zamfirei*, cu durerile lui acumulate ca în *Noi vrem pămînt* și *Doina*, cu toată gama sentimentului erotic ca în *La oglindă*, *Pe lîngă boi*, *Suțirica din vecini*, *Spinul*, *Scăra*, *Dușmancele*, *Dragoste învrăbită*, etc., cu calda privire asupra naturii înconjurătoare ca în *Noapte de vară*, *Vestitorii primăverii*, *Vara*, *Toamna*, *Faptul zilei*, *Nunta în codru*, *Iarna pe ulișă*, etc., cu sentimente adînc umane ca în *Trei*, *Doamne, și toți trei*, *Mama*, etc., palpită în versurile lui Coșbuc. Din cauza aceasta studiul cel mai complex care s'a scris asupra lui Coșbuc și poate cel mai reușit al criticului Dobrogeanu-Gherea este intitulat foarte sugestiv: *Poetul țărănimii*. (În numărul 5 al *Bibliotecii Școlare* s'au publicat fragmente din acest studiu.)

Baladele și fragmentele epice zăgrăvesc fie personaje și episoade din legendele populare romînești, cum ar fi: *Crăiasa zinelor*, *Briul Cosînzenei*, *Legenda Rîndunelei*, *Cicoarea*, fie personaje și evenimente istorice. Din istoria Romînilor, se pot cita: *Pașa Hassan*, *Moartea lui Gelu*, *Ștefăniță Vodă*, etc. Din istoria țărilor străine, *Zobail*, *Regina Ostrogoșilor*, *Carol IX*, *Cîntec barbar*, *Jertfele împăcării*, dintre care unele sînt create pe deantregul de fantezia poetului.

Dintre poeziile cu caracter patriotic, mai reușite sînt *Moartea lui Gelu*, *Zece Mai*, *Pașa Hassan*.

Versurile umoristice, în care apare spiritul fin și blajin al lui Coșbuc, sînt minunate. Se pot cita: *Puntea lui Rumi*, *Logică*, *Roata morii*, *Poet și critic*.

Caracteristică pentru atitudinea lui Coșbuc în fața vieții este seninătatea cu care privește universul, op-

timismul său, acel echilibru sufletesc care-l deosebește total de majoritatea scriitorilor din vremea lui, mai mult sau mai puțin înclinați spre romanticism, lirici, subiectivi și adesea pesimiști sau sceptici. De sigur că gustul lui Coșbuc pentru literaturile clasice provine dintr'o înrudire de temperament, dintr'o asemănare de gândire cu marii artiști clasici greci și romani. Este poate cel mai obiectiv și cel mai clasic dintre scriitorii români.

Fără îndoială că, în ce privește versificația și în special ritmul, Coșbuc este neîntrecut în literatura noastră. Exametri, ca în *După furtună*, versuri de șase silabe, ca în *Toamna*, sau de șaisprezece, ca în *Regina Ostrogoșilor*, și toate formulele intermediare apar în opera lui. Aproape fiecare poezie aduce alte combinații de versuri și strofe, unele chiar originale (în spiritul celor grecești), cum e cazul pentru *Zobail*.

Dar stăpînirea ritmului este mult ajutată de stăpînirea perfectă a limbii. Deși foarte instruit, Coșbuc a știut să-și păstreze graiul simplu pe care l-a vorbit în copilărie. S'au adăugat, ce e drept, elemente de vocabular cu care n'a făcut cunoștință decât la București (și pe care le-a introdus uneori în versurile pe care le scrisese mai de mult, în Transilvania), dar în cea mai mare parte e vorba numai de cuvinte care se găsesc și în graiul nostru familiar. Acestea i-au servit uneori pentru a înlătura unele ardelenisme prea bătătoare la ochi, de care opera lui a fost cu totul scutită.

Rezultatul este un amestec extrem de fericit, care permite ca versurile lui Coșbuc să fie înțelese fără nici o greutate de țărani ca și de orășeni, de Munteni sau de Moldoveni ca și de Transilvăneni. Este probabil singurul poet cult pe care-l putem pune fără nici un comentariu în mîna țăranilor. Prin aceasta Coșbuc merită titlul de poet cu adevărat național.

BALADE ȘI IDILE

(1893)

Noapte de vară

Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș;
Zboară mierlele'n tufiș
Și din codri noaptea vine
Pe furiș.

Care cu poveri de muncă
Vin încet și scîrțîind;
Turmele s'aud mugind,
Și flăcăii vin pe luncă
Hăulind.

Cu cofița, pe îndelete,
Vin neveste dela rîu;
Și cu poala prinsă'n briu
Vin cîntînd în stoluri fete
Dela grîu.

Dela gîrlă în pîlcuri dese
Zgomotoși copiii vin:
Satul e de vuet plin;
Fumul alb alene ese
Din cămin.

Dar din ce în ce s'alină
Toate zgomotele 'n sat.
Muncitorii s'au culcat,
Liniștea-i acum deplină
Și-a 'nnoptat.

Focul e învelit pe vatră
Iar opaițele-au murit,
Și prin satul adormit
Doar vr'un cîne 'n somn mai latră
Răgușit.

Iat'o! Plină, despre munte,
Ese luna din brădet
Și se 'nalță încet-încet,
Gînditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;
Ritmice valurile cad,
Cum se zbate 'n dulce ropot
Apa 'n vad.

Dintr'un timp și vîntul tace;
Satul doarme ca 'n mormînt —
Totu-i plin de Duhul sfînt:
Liniște 'n văzduh și pace
Pe pămînt.

Numai dorul mai colindă,
Dorul tînăr și pribag.
Tainic se 'ntîlnește 'n prag,
Dor cu dor să se cuprindă,
Drag cu drag.

Nunta Zamfirei

E lung pământul, ba e lat,
Dar ca Săgeată de bogat
Nici astăzi domn pe lume nu-i;
Și-avea o fată, — fata lui —
Icoană 'ntr'un altar s'o pui
La închinat.

Și dac'a fost pețită des,
E lucru tare cu 'nțeleș,
Dar dintr'al prinților șirag,
Cîți au trecut al casei prag,
De bunăseamă cel mai drag
A fost ales.

El, cel mai drag! El a venit
Dintr'un afund de Răsărit
Un prinț frumos și tinerel,
Și fata s'a 'ndrăgit de el.
Că doară tocmai Viorel
I-a fost merit.

Și s'a pornit apoi cuvînt!
Și patru margini de pămînt
Ce strimte-au fost în largul lor,
Cînd a pornit s'alerge 'n zbor
Acest cuvînt mai călător
Decît un vînt!

Ca ieri cuvîntul din vecini
S'a dus ca astăzi prin străini,
Lăsînd pe toți, din cît afund
O mie de crăimi ascund,
Toți craii multului rotund
De veste plini.

Și-atunci din tron s'a ridicat
Un împărat după 'mpărat
Și regii 'n purpur s'au încins,
Și Doamnele grăbit au prins
Să se gătească din adins
Ca niciodat'.

Iar cînd a fost de s'a 'mplinit
Ajunul zilei de nuntit,
Din munți și văi, de peste mări,
Din larg cuprins de multe zări,
Nunțași din nouăzeci de țări
S'au răscolit.

De cum a dat în fapt de zori
Veneau cu fete și feciori
Trăsnind rădvanele de crai,
Pe netede poteci de plai:
La tot rădvanul patru cai,
Ca patru sori,

Din fundul lumii, mai din sus,
Și din Zorit, și din Apus,
Din cât loc poți gândind să bați
Venit-au roiuri de împărați
Cu stemă 'n frunte și 'mbrăcați
Cum astăzi nu-s.

Sosit era bătrînul Gruî
Cu Sanda și Rusanda lui,
Și Ținteș, cel cu trainic rost,
Cu Lia lui sosit a fost,
Și Bardeș cel cu adăpost
Prin munți silhui.

Și alții, Doamne! Drag alint
De trupuri prinse 'n mărgărint!
Ce fete dragi! Dar ce comori
Pe rochii lungi țesute 'n flori!
Iar hainele de pe feciori
Sclipeau de-argint.

Voinicii cai spumau în salt;
Și 'n creasta coifului înalt
Prin vulturi vîntul viu vuia,
Vr'un prinț mai tînăr cînd trecea
C'un braț în șold și pe prăsea
Cu celălalt.

Iar mai spre-amiazi, din depărtări
Văzutu-s'a crescînd în zări
Rădvan cu mire, cu nănași,
Cu socri mari și cu nuntași,
Și nouăzeci de feciorași
Veneau călări.

Și ca la mîndre nunți de crai
Eșit-a 'n cale-ales alai
De sfetnici mulți și mult popor
Cu muzici multe 'n fruntea lor;
Și drumul tot era covor
De flori de Mai.

57069
Iar cînd alaiul s'a oprit
Și Paltin crai a stărostit
A prins să sune sunet viu
De treasc și trîmbiți și de chiu –
Dar ce scriu eu? Ori cum să scriu,
E ne 'mplinit!

Și-atunci de peste larg pridvor,
Din dalb iatac de foișor
Eși Zamfira 'n mers isteț,
Frumoasă ca un gând răzleț,
Cu trupul nalt, cu părul creț,
Cu pas ușor.

Un trandafir în văi părea;
Mlădiul trup i-l încingea
Un brîu de-argint, dar toată 'n tot
Frumoasă cît eu nici nu pot
O mai frumoasă să-mi socot
Cu mintea mea.

Și ea mergînd spre Viorel,
De mîină cînd a prins-o el,
Roșind s'a zăpăcit de drag, —
Vătavul a dat semn din steag
Și-atunci porniră toți șireag
Incetinel.

Și 'n vremea cît s'au cununat
S'a 'ntins poporul adunat
Să joace 'n drum după tilinci:
Feciori, la zece fete, cinci,
Cu zdrîngăneii la opinci
Ca 'n port de sat.

Trei pași la stînga linișor
Și alți trei pași la dreapta lor;
Se prind de mîni și se desprind,
S'adună cerc și iar se 'ntind
Și bat pămîntul tropotind
In tact ușor.

Iar la ospăț! Un rîu de vin!
Mai un hotar tot a fost plin
De mese, și tot oaspeți rari,
Tot crai și tot crăese mari,
Alătura cu ghinărari
De neam străin.

A fost atîta chiu și cînt
Cum nu s'a pomenit cuvînt!
Și soarele mirat sta 'n loc,
Că l-a ajuns și-acest noroc,
Să vadă el atîta joc
P'acest pămînt!

De-ai fi văzut cum au jucat
Copilele de împărat,
Frumoase toate și întrulpi
Cu ochi șireți ca cei de vulpi,
Cu rochii scurte pînă 'n pulpi,
Cu păr buclat.

Și principii falnici și 'ndrăzneți
De-al căror buzdugan isteț
Perit-au zmei din iaduri scoși!
De-ai fi văzut jucînd voioși
Și Feți-voinici, și Feți-frumoși
Și logofeți.

Ba Peneș-împărat, văzînd
Pe Barbă-cot, piticul, stînd
Pe-un gard de-alături privitor,
L-a pus la joc! Și 'ntre popor
Sărea piticu 'ntr'un picior
De nu-și da rînd!

Sînt grei bătrînii de pornit,
Dar de-i pornești, sînt grei de-oprit!
Și s'au pornit bărboșii regi
Cu sfetnicii 'nvechiți în legi
Și patruzeci de zile 'ntregi
Au tot nuntit.

Și vesel Mugur-Impărat
Ca cel dintii s'a ridicat
Și, cu paharul plin în mîni,
Precum e felul din bătrîni
La orice chef între Romîni,
El a 'nchinat.

Și a zis: „Cît mac e prin livezi,
Atîția ani la miri urez!
Și-un prinț la anul! blînd și mic,
Să crească mare și voinic, —
Iar noi să mai jucăm un pic
Și la botez!“

Rugămintea din urmă

(După Lermontov)

Ești schilav tot! Un cerșetor
Te 'ntorci acum acasă.
Și ce fecior frumos erai!
Dar ori cum ești, ce-ți pasă!
Tu vei vedea iar sătul tău
Și casa voastră 'n vale,
Și biata mamă-ți va eși
Plîngînd în cale.

Și eu rămîn să mor pe-aici
Cu liftele păgîne!
Ah, parcă simt că n'am s'ajung
Să văd ziua de mîne.
Cu douăzeci de-odată 'n car
La groapă mă vor duce,
Și bun e Domnul de-om avea
La cap o cruce.

Noi de copii ne știm, și-am fost
Ca frații, ba mai bine.
Eu de-am avut un singur ban
L-am împărțit cu tine;
Și tu cu gura foc prindeai
Să-mi dai ajutorare;
Să-ți răsplătească Dumnezeu,
Că-i bun și mare!

Și-auzi acum! De-or întreba
In sat de-a mea venire,
Tu 'n loc de adevăr să spui
Că n'ai de mine știre,
Că n'am fost la un regiment —
Dar spune-le ce-ți place.
Că pentru ei ori viu, ori mort,
Tot una face.

Iar mamei — Doamne, cum aș vrea
Credința s'o înșele!
Să-i spui că m'ai lăsat rănit
La Turnu-Măgurele,
Dar voi sosi cât de 'ncurînd.
Ascultă-mi rugăminte,
Că mama, dac'ar ști că-s mort,
Și-ar pierde mintea.

Tu s'o amîi cu zi de zi
 Și spune-i cîte toate,
Ea e bătrînă, n'are mult
 Să mai trăiască, poate:
Și pentru ce să-i amărăști
 Și zilele puține?
Că n'are 'n lume bun și drag
 Decît pe mine.

Iar Linii, de s'ar întîmpla
 Să vă 'ntîlniți vr'odată,
Să-i spui că-s sănătos și-aș vrea
 S'o aflu măritată.
Tu uită-i-te 'n ochi să vezi
 De-o doare ori n'o doare;
Iar dacă vei vedea-o stînd
 Nepăsătoare,

Să-i spui că m'ai lăsat rănit
 Pe umedele paie,
Că doctorul în carnea mea
 Adîncă brazdă taie,
Că de dureri eu mă izbesc
 Și urlu ziua 'ntreagă,
Și c'am murit gîndind la ea,
 Că mi-a fost dragă.

Și dacă ochii ei atunci
Mai tulburi se vor face,
N'o mîngîi! E de prisos,
Te rog s'o lași în pace.
O frunză veștedă nu-ți dă
Cuvînt să zici că-i toamnă
Și-o lacrimă în ochii ei
Nimic nu 'nseamnă!

Și-acum dă-mi mîna! A sunat
Gornistul de plecare.
Du Oltului din partea mea
O caldă salutare,
Și-ajuns în țară, eu te rog,
Fă-mi cel din urmă bine:
Pămîntul țării să-l săruți
Și pentru mine!

Vestitorii primăverii

Dintr'alte țări, de soare pline,
Pe unde-ați fost și voi străine,
Veniți, dragi păsări, înapoi.

Veniți cu bine!

De frunze și de cîntec goi,
Plîng codrii cei lipsiți de voi.

In zarea cea de veci albastră
Nu v'a prins dragostea sihastră
De ceea ce-ați lăsat? Nu v'a fost dor

De țara voastră?

N'ați plîns văzînd cum trece 'n zbor
Spre Miază-noapte nor de nor?

Voi ați cîntat cu glas fierbinte
Naturii calde imnuri sfinte,
Ori doine dragi, cînd v'ați adus

De noi aminte!

Străinilor voi nu le-ați spus,
Că doine ca a noastre nu-s?

Și-acum veniți cu drag în țară!
Voi revedeți cîmpia iară,
Și cuiburile voastre 'n crîng!
E vară, vară!
Aș vrea la suflet să vă strîng,
Să rîd de fericit, să plîng!

Cu voi vin florile 'n cîmpie
Și nopțile cu poezie
Și vînturi line, calde ploi
Și veselie.
Voi toate le luați cu voi
Și iar le-aduceți înapoi!

Pe lângă boi

Pocnind din bici pe lângă boi,
In zori de zi el a trecut
 Cu plugul pe la noi.
Și după bici l-am cunoscut,
Și cum țeseam, nici n'am știut
Cum am sărit și m'am zbătut
 Să ies dela război.

Și-atîta tort mi-am încîlcit
Și 'n graba mare-am spart un geam,
 Știu eu ce mi-a venit!
Am cap, dar parcă nu-l mai am!
Ce-aveam să-i spui? Nimic n'aveam,
Dar era 'n zori, și eu voiam
 Să'ntreb cum a dormit.

Și, vezi, așa-i el, nu știu cum!
M'a prins de braț și m'a cuprins
 Să mă sărute 'n drum.
Dar eu din brațe-i m'am desprins
Și l-am certat și l-am împins —
Dar n'am făcut cu dinadins,
 Și rău ce-mi pare-acum!

O, nu mi-e că mi-am sîngerat
La prag piciorul într'un cui,
 Dar mi-e că e păcat!
Om bun ca dînsul nimeni nu-i,
Și pentr'o vorbă rea ce-i spui
El toată ziulica lui
 Muncește supărat!

Trei, Doamne, și toți trei

Avea și dînsul trei feciori,
Și i-au plecat toți trei de-odată
La tabără. Sărmanul tată!
Ce griji pe dînsul, ce fiori,
Cînd se gîndea că-i greu războiul,
N'ai timp să simți că mori.

Și luni trecut-au după luni —
Și-a fost de veste lumea plină
Că steagul Turcului se 'nchină;
Și mîndrii codrului păuni,
Romîni-au isprăvit războiul,
Că s'au bătut nebuni.

Scria 'n gazetă că s'a dat
Poruncă să se 'ntoarcă în țară
Toți cei plecați de astă vară —
Și rînd pe rînd veneau în sat
Și ieri și astăzi cîte unul
Din cei care-au plecat.

Și-ai lui întîrziau! Plîngînd
De drag că are să-i revadă,
Sta ziua 'n prag, eșea pe stradă
Cu ochii zarea măsurînd,
Și nu veneau! Și dintr'o vreme
Gemea, bătut de-un gînd.

Nădejdea caldă 'n el slăbea,
Pe cît creștea de rece gîndul.
El a 'ntrebat pe toți de-arîndul,
Dar nimeni știre nu-i știa.
El pleacă 'n urmă la cazarmă
Să afle ce dorea.

Căprarul vechi îi ese 'n prag.
„Ce-mi face Radu?“ el întreabă,
De Radu-i este mai cu grabă,
Că Radu-i este cel mai drag.
„E mort! El a căzut la Plevna
In cel dintîi șirag!“

O, bietul om! De mult simțea
Că Radu-i dus de pe-astă lume,
Dar astăzi, cînd știa anume,
El sta năuc și nu credea.
Să-i moară Radu! Acest lucru
El nu-l înțelegea.

Blestem pe tine, braț dușman!
„Dar George-al nostru cum o duce?“ —
„Sub glie, taică, și sub cruce,
Lovit în piept de-un iatagan!“ —
„Dar bietul Mircea? — „Mort și Mircea
Prin văi pe la Smîrdan“.

El n'a mai zis nici un cuvînt;
Cu fruntea 'n piept, ca o statuie,
Ca un Christos bătut în cuie,
Ținea privirile 'n pămînt.
Părea că vede dinainte-i
Trei morți într'un mormînt.

Cu pasul slab, cu ochii beți
El a plecat, gemînd pe-afară,
Și'mpleticindu-se pe scară
Chema pe nume pe băeți,
Și se proptea de slab, sărmanul,
Cu mîna de pereți.

Nu se simțea de-i mort ori treaz,
N'avea puteri să se simțească:
El trebuia să se-odihnească —
Pe-o piatră 'n drum sub un zăplaz
S'a pus, înmormîntînd în palme-i
Slăbitul său obraz.

Și-a stat așa, pierdut și dus.
Era 'n amiazi și 'n miez de vară
Și soarele-a scăzut spre seară,
Și'n urmă soarele-a apus,
Iar bietul om sta tot acolo
 Ca mort, precum s'a pus.

Treceau bărbați, treceau femei,
Și uruiau trăsuri pe stradă,
Soldați treceau făcînd paradă, —
Și-atunci deștept privi la ei
Și-și duse pumnii strîns pe tîmple:
 „Trei, Doamne, și toți trei!“

El-Zorab

La pașa vine un Arab,
Cu ochii stinși, cu graiul slab.
„Sînt, pașă, neam de beduin,
Și dela Bab-el-Mandeb vin
Să vînd pe El-Zorab.

Arabii toți răsar din cort,
Să-mi vadă roibul, cînd îl port
Și-l joc în frîu și-l las în trap!
Mi-e drag ca ochii mei din cap,
Și nu l-aș da nici mort.

Dar trei copii de foame-mi mor!
Uscat e cerul gurii lor;
Și de amar îndelungat,
Nevestei mele i-a secat
Al laptelui izvor!

Ai mei pierduți sînt, pașă, toți :
O, mîntuie-i, de vrei, că poți!
Dă-mi bani pe cal! Că sînt sărac !
Dă-mi bani! Dacă-l găsești pe plac,
Dă-mi numai cît socoți!“

El poartă calul, dînd ocol,
In trap grăbit, în pas domol,
Și ochii pașii mari s'aprind ;
Cărunta-i barbă netezind
Stă mut, de suflet gol.

„O mie de țechini primești?“
— „O, pașă, cît de darnic ești!
Mai mult decît în visul meu!
Să-ți răsplătească Dumnezeu,
Așa cum îmi plătești!“

Arabul ia, cu ochii plini
De zîmbet, mia de țechini —
De-acum, de-acum ei sînt scăpați
De-acum vor fi și ei bogați,
N'or cere la străini!

Nu vor trăi sub cort în fum,
Nu-i vor cerși copiii 'n drum,
Nevasta lui se va 'ntrema;
Și vor avea și ei ce da
Săracilor de-acum!—

El strînge banii mai cu foc,
Și pleacă, beat de mult noroc,
Și-aleargă dus de-un singur gînd,
Deodată însă, tremurînd,
Se 'ntoarce, stă pe loc.

Se uită lung la bani, și pal
Se clatină, ca dus de-un val,
Apoi la cal privește drept;
Cu pașii rari, cu fruntea 'n piept
S'apropie de cal.

Cuprinde gîtul lui plîngînd
Și 'n aspra-i coamă îngropînd
Obrajii palizi: „Pui de leu“,
Suspină trist, „Odorul meu,
Tu știi că eu te vînd!

Copiii mei nu s'or juca
Mai mult cu frunze 'n coama ta,
Nu te-or petrece la izvor;
De-acum smochini, din mîna lor,
Ei n'or avea cui da!

Ei nu vor mai eși cu drag
Să'ntindă mînile din prag,
Să-i iau cu mine 'n șea pe rînd!
Ei nu vor mai eși rîzînd
In calea mea șirag!

Copiii mei cum să-i îmbun?
Nevestei mele ce să-i spun,
Cînd va 'ntreba de El-Zorab?
Va rîde 'ntregul neam arab
De bietul Ben-Ardun!

Raira, tu, nevasta mea,
Pe El-Zorab nu-l vei vedea
De-acum, urmîndu-te la pas,
Nici în genunchi la al tău glas
El nu va mai cădea!

Pe-Ardun al tău, pe Ben-Ardun
N'ai să-l mai vezi în zbor nebun
Pe urma unui șoim ușor
Ca să-ți împuște șoimu'n zbor;
Nu-i vei pofti: Drum bun!

Nu vei zîmbi, cum saltă'n vînt
Ardun al tău în alb vestmînt;
Și ca să simți sosirea lui
Mai mult de-acum tu n'o să pui
Urechea la pămînt!

O, calul meu! Tu, fala mea!
De-acum eu nu te voi vedea
Cum ții tu nările 'n pămînt
Și coada ta fuior în vînt,
In zbor de rîndunea!

Cum mesteci spuma albă 'n frîu,
 Cum joci al coamei galben rîu,
 Cum iei pămîntul în galop
 Și cum te-așterni ca un potop
 De trăsnete 'n pustiu !

Știa pustiuul de noi doi
 Și zarea se 'ngrozea de noi —
 Și tu de-acum al cui vei fi ?
 Și cine te va mai scuti
 De vînturi și de ploi ?

Nu vor grăi cu tine blînd
 Te-or înjura cu toți pe rînd
 Și te vor bate-odorul meu,
 Și te-or purta și mult și greu ;
 Lăsa-te-vor flămînd !

Și te vor duce la război,
 Să mori tu, cel crescut de noi!...
 Ia-ți banii, pașă ! Sînt sărac
 Dar fără cal eu ce să fac ;
 Dă-mi calul înapoi !“

Se 'ncruntă pașa. — „Ești nebun ?
 Voești pe ianiceri să-i pun
 Să te dea cînilor ? Așa !
 E calul meu, și n'aștepta
 De două ori să-ți spun !“

— „Al tău? Acel care-l cresc
Iubindu-l, cine-i: eu ori tu?
De dreapta cui ascultă el,
Din leu turbat făcîndu-l miel?
Al tău? O pașă, nu!

Al meu e! Pentru calul meu
Mă prind de piept cu Dumnezeu —
Ai inimă! Tu poți să ai
Mai vrednici și mai mîndri cai,
Dar eu, stăpîne, eu?

Intreagă mila ta o cer!
Alah e drept și Alah din cer
Va judeca ce-i între noi,
Că mă răpești și mă despoi,
M'arunci pe drum să pier.

Și lumea te va blestema,
Că-i blestem făptuirea ta!
Voi merge, pașă, să cerșesc,
Dar mila voastră n'o primesc —
Ce bine-mi poți tu da?“

Dă pașa semn: — „Să-l dezbrăcați
Și binele în vergi i-l dați!“
Sar eunucii, vin, îl prind —
Se 'ntoarce-Arabul răsărind
Cu ochii înghețați.

El scoate grabnic un pumnal,
Și-un val de sânge, roșu val
De sânge cald a izvorît
Din nobil-încomatul gît,
 Și cade mortul cal.

Stă pașa beat, cu ochi topiți,
Se trag spahiii 'ncremeniți.
Și-arabul în genunchi plecat
Sărută sângele 'nchegat
 Pe ochii 'nșepeniți

Se 'ntoarce-apoi cu ochi păgîni,
Și-aruncă fierul crunt din mîni:
„Te-or răzbuna copiii mei ! —
Și-acum mă tae, dacă vrei,
 Și-aruncă-mă la cîni !“

Moartea lui Fulger

In goana roibului un sol,
Cu friu'n dinți și 'n capul gol
Răsare, crește 'n zări venind,
Și zările de-abia-l cuprind
Și 'n urmă-i corbii croncănind
Aleargă stol.

El duce regelui răspuns
Din tabără. Și ține-ascuns
Sub straiul picurînd de ploii
Pe cel mai bun dintre eroi;
Atîta semn dela război,
Și-a fost de-ajuns !

Pe Fulger mort! Pe-un mal străin
L-a fulgerat un braț hain !
De-argint e alb frumosu-i port,
Dar roș de sînge-i albul tort,
Și pieptul gol al celui mort
De lănci e plin.

Sărmanul crai! Cînd l-a văzut
 Și cînd de-abia l-a cunoscut
 Cu vuet s'a izbit un pas
 De spaimă 'n lături și-a rămas
 Cu pumnii strînși, fără de glas
 Ca un pierdut.

Să-i moară Fulger? Poți sfărma
 Și pe-un voinic ce cuteza
 Să 'nalțe dreapta lui de fier
 Să prindă fulgerul din cer?
 Cum pier mișeii, dacă pier
 Cei buni așa?

Dar mîne va mai fi pămînt?
 Mai fi-vor toate cîte sînt?
 Cînd n'ai de-acum să mai privești
 Pe cel frumos, cum însuși ești,
 De dragul cui să mai trăești,
 Tu soare sfînt?

Dar Doamna ! Suflet pustiit !
 Cu părul alb și despletit
 Prin largi iatacuri alerga,
 Cu hohot lung ea blestema,
 Și tot palatul plin era
 De plîns cumplit.

La stat și umblet slabă ce-i!
Topiți sînt ochii viorei
De-atîta vaet ne'nterupt,
Și graiul stîns și-obrazul supt
Și tot vestmîntul Doamnei rupt
De mîna ei !

„De dorul cui și de-al cui drag,
Să-mi plîngă sufletul pribeag,
Intreagă noaptea nedormind,
Ca s'aud roibii tropotînd,
Să sar din pat, s'alerg în prag,
Să te cuprînd!

Nu-l dau din brațe nimănui!
Inchideți-mă 'n groapa lui —
Mă lași tu, Fulgere, să mor?
Iți lași părinții 'n plîns și dor?
O, du-i cu tine, drag odor,
O du-i, o du-i!“

Ah, mamă, tu! Ce slabă ești!
N'ai glas de vîfor, să jelești;
N'ai mîni de fier, ca fier să frîngi;
N'ai mări de lacrimi, mări să plîngi;
Nu ești de foc, la piept să-l strîngi
Să-l încălzești !

Și tu, cel spre bătăi aprins,
Acum ești potolit și stins !
N'auzi nici trîmbițele 'n văi,
Nu vezi cum sar grăbiți ai tăi —
Rîdeai de moarte prin bătăi,
Dar ea te-a învins.

Pe piept colac de grîu de-un an
Și 'n loc de galben buzdugan
Făclii de ceară ți-au făcut
In dreapta cea fără temut,
Și 'n mîna care poartă scut
Ți-au pus un ban.

Cu făclioara pe-unde treci
Dai zare negrelor poteci
In noaptea negrului pustiu,
Iar banu-i vamă peste rîu.
Merinde ai colac de grîu
Pe-un drum de veci.

Și 'ntr'un coșciug de-argint te-au pus
Deplin armat, ca'n ceruri sus
Să fii întreg ce-ai fost merenu,
Să tremure sub pasu-ți greu
Albastrul cer, la Dumnezeu
Cînd vei fi dus.

Mirați și de răsuflet goi
Văzîndu-ți chipul de război
Să stee îngerii 'nlemnit;
Și orb de-al armelor sclipit
S'alerge soarele 'napoi
Spre răsărit!...

Iar cînd a fost la 'nmormîntat
Toți morții parcă s'au sculat
Să-și plîngă pe ortacul lor,
Așa era de mult popor
Venit să plîngă pe-un fecior
De împărat!

Și popi, șirag, cădelnițînd
Ceteau ectenii de comînd —
Și clopote, și plîns și vai
Și-oștenii 'n șir, și pas de cai
Și sfetnici și feciori de crai
Și nat de rînd.

Și mă-sa biata! Cum gema
Și blestema și se izbea
Să sară 'n groapă: „L-au închis
Pe veci! Mi-a fost și mie scris
Să mă deștept plîngînd din vis,
Din lumea mea !

Ce urmă lasă șoimii 'n zbor ?
 Ce urmă peștii 'n apa lor?
 Să fii cît munții de voinic,
 Ori cît un pumn să fii de mic
 Cărarea mea și-a tuturor
 E tot nimic!

Că tot ce ești și tot ce poți
 Părerere-i tot dacă socoți —
 De mori tîrziu ori mori curînd,
 De mori sătul, ori mori flămînd,
 Tot una e! Și rînd pe rînd
 Ne ducem toți!

Eu vreau cu Fulger să rămîn!
 Ah, Dumnezeu, nedrept stăpîn,
 M'a dușmănit trăind mereu
 Și-a pizmuit norocul meu!
 E un păgîn și Dumnezeu,
 E un păgîn.

De ce să cred în el de-acum ?
 În fața lui au toți un drum,
 Ori buni ori răi, tot un mormînt!
 Nu-i nimeni drac și nimeni sfînt!
 Credința-i val, iubirea vînt
 Și viața fum!“

Și-a fost minune ce spunea!
Grăbit poporul cruci făcea
De mila ei, și sta 'ngrozit —
Și-atunci un sfetnic a venit
Și 'n fața Doamnei s'a oprit,
Privind la ea.

Un sfânt de-al cărui chip te temi
Abia te-aude cînd îl chemi:
Bătrîn ca vremea, stîlp rămas,
Născut cu lumea într'un ceas,
El parcă-i viul parastas
Al altor vremi.

Și sprijin pe toiag cătînd
Și 'ncet cu mîna ridicînd
Sprincenele, din rostu-i rar
Duios cuvintele răsar :
„Nepoată dragă! De 'nzadar
Te văd plîngînd.

De cum te zbuciumi, tu te stîngi
Și inima din noi o frîngi —
Ne doare c'a fost scris așa,
Ne dori mai rău ca jalea ta:
De-aceea, Doamnă, te-am ruga
Să nu mai plîngi.

Pe cer cînd soarele-i apus
De ce să plîngi privind în sus?
Mai bine ochii 'n jos să-i pleci
Să vezi pămîntul pe-unde treci!
El nu e mort! Trăește 'n veci,
E numai dus.

N'am cap și chip pe toți să-i spui,
Și-ași spune tot ce știu, dar cui?
Că de copil eu m'am luptat
In rînd cu Volbură 'mpărat
Și știu pe Crivăț cel turbat
Ca țara lui.

Ce oameni! Ce sînt cei de-acum!
Și toți s'au dus pe-acelaș drum.
Ei și-au plinit chemarea lor
Și i-am văzut murind ușor;
N'a fost nici unul plîngător
Că viața-i fum.

Zici fum? O, nu-i adevărat.
Război e, de viteji purtat!
Viața-i datorie grea
Și lașii se 'ngrozesc de ea —
Să aibă tot cei lași ar vrea
Pe neluptat.

De ce să 'ntrebi viața ce-i ?
Așa se 'ntreabă cei mișei.
Cei buni n'au vreme de gîndit
La moarte și la tînguit,
Căci plînsu-i de nebuni scornit
Și de femei!

Trăește-ți, Doamnă, viața ta!
Și-a morții lege n'o căta !
Sînt crai ce schimb'a lumii sorți,
Dar dacă mor, ce grijă porți ?
Mai simte 'n urmă cineva
Că ei sînt morți?

Dar știu un lucru mai pe sus
De toate cîte ți le-am spus :
Credința 'n zilele de-apoi
E singura tărie 'n noi,
Că multe-s tari cum credem noi
Și mîne nu-s!

Și-ori cît de amăriți să fim
Nu-i bine să ne dezlipim
De cel ce viețile le-a dat! —
O fi viața chin răbdat,
Dar una știu: ea ni s'a dat
Ca s'o trăim!“

Ea n'a mai plîns, pierdut privea
La sfetnic, lung, dar nu-l vedea
Și n'a mai înțeles ce-a zis
Și nu vedea cum au închis
Sicriul alb — era un vis
Și ea-l trăia.

Senini de plînsset ochii ei,
Vedea bărbați, vedea femei,
Cu spaimă mută 'n jur privea.
Din mult nimic nu 'nțelegea;
Și se muncea să știe ce-i?
Și nu putea.

I-a fulgerat de-odată 'n gînd
Să rîdă, căci vedea plîngînd
O lume 'ntreagă 'n rugăciuni —
„In fața unei gropi s'aduni
Atîta lume de nebuni!
Să mori rîzînd...”

Și clopotele 'n limba lor
Plîngeau cu glas tînguitor;
Și-adînc din bubuitul frînt
Al bulgărilor de pămînt
Vorbea un glas, un cîntec sfînt
Și 'nălțător:

„Nu cerceta aceste legi,
Că ești nebun când le 'nțelegi !
Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea:
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea !“

Un cîntec barbar

Voi lași dătători de porunci,
Mai rîdeți ! Nevolnică turmă,
Mai rîdeți, că-i rîsul din urmă !
S'apropie ziua ! Și-atunci
Vedea-veți, sălbateci barbari,
Cîmpiile voastre 'necate
De vuetul multor armate,
Ca vuetul apelor mari —
Veni-vom ca 'n ziua de-apoi;
Va plînge cu hohote zarea
De care, de cai, de strigarea
Mulțimii pornite spre voi !

Eși-vor din negru pămînt
In zale de-argint cavalerii
Puternici ca grindina verii,
Și roibii cu nările 'n vînt

Vor trece 'n sălbatec galop
Spre Roma ! Și miei vor fi leii,
Fugi-vor de spaimă mișeii
Cuprinși de pornitul potop
Spre Roma ! Călcînd pe cohorti
Răzbi-ți-vom colosul de-aproape
Și nu va fi cine să 'ngroape
Mulțimea cea mare de morți !

Din Istru vom face pîrău,
Să-l umpli, Romane, cu sînge,
Cu lacrimi pe care le-or plînge,
Nevestele neamului tău !
Și nu vei putea să mai pui
In șiruri înfrînta-ți armată,
Și-om face să fie odată
Toți corbii și lupii sătui !
Căci vultur să fii, un colos,
Cu aripi de repezi fortune,
Și cuibul în cer de l-ai pune:
De-acolo noi da-te-vom jos !

Ce-i viu sfișia-vom în dinți;
Aprinde-vom templele tale;
Vom naște pustiul în cale;
Vom face pe-ai voștri părinți
S'ascundă trufașul lor chip
In togă, plîngînd de rușine,
I-om trece sub furci caudine,
I-om pune cu fruntea 'n nisip.

Și fără de milă, călăi,
In fașă strivi-vom poporul,
Și mîndri vom pune piciorul
Pe gîtu 'mpăraților tăi !

Vom face cît cerul de 'nalt
Mormanul cadavrelor crunte
Și munte vom pune pe munte
Și cerului da-vom asalt.
Pe-al vostru Zamolxe-pigmeu
L-om prinde de barbă 'nhățîndu-l
Cu tron-u-i cu tot răsturnîndu-l
Din cer, căci acel Dumnezeu
Ce lasă pe-al vostru pămînt
Să crească atîta urgie,
Acela nu poate să fie
Nici mare, nici tare, nici sfînt.

Ah, dac' am putea măsura,
Pe cît ni-e de plină măsura,
Vedea-vei ce multă ni-e ura
In ziua din urmă a ta !
Că dacă voi toți ați muri
De spaimetele morții 'nainte
De-al nostru sosit, din morminte
V'am scoate de-ori unde veți fi !
Și răzbunătoarelor sorți
Le-am face cu palma dreptate
Căci fețele voastre le-am bate,
Scuipîndu-ți pe fiii tăi morți !

Păstorîța

Umbre mari răsar pe cale,
Ziua moare după culmi ;
De pe coastă, pe sub ulmi,
Se scoboară mieii'n vale.
Obosit și blînd popor !
Și cîntînd, pășește-agale
O copilă'n urma lor.

„Noapte bună, soare sfînt,
Pînă mine! Noapte bună!
Mine iar vom fi 'mpreună,
Tu să rîzi și eu să cînt.
Mine pînă 'n zori te scoală,
Adă flori de-argint în poală
Și le-așterne pe pămînt!“

Și murind, întinerește
Soarele de dragul ei,
Și-o cunună de scînteii
El prin păr i le 'mpletește:
„Mîne dacă n'oi veni,
Păru 'n apă ți-l privește,
Dor de mine de-ți va fi!“

Și-i va fi de soare dor !
Mîne blonda păstoriță
Despletind a ei cosiță
Toată ziua la izvor,
Va privi cu drag la plete
Pline de-aur ce i-l dete
Soarele ascuns sub nor.

V a r a

Priveam fără de țintă'n sus —
Intr'o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la Apus,
Departe 'n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea 'n soare
De pază țării noastre pus
 Și ca o taină călătoare
Un nor cu muntele vecin
Plutea 'ntr'acest imens senin
Și n'avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cîntece ciripitoare.

Privirile de farmec bete
Mi le-am întors către pămînt —
Iar spicele jucau în vînt,
Ca 'n horă dup'un vesel cînt
Copilele cu blonde plete,

Cînd saltă largul lor vestmînt.

In lan erau feciori și fete,
Și ei cîntau o doină 'n cor.
Juca viața 'n ochii lor
Și vîntul le juca prin plete.
Miei albi fugeau către izvor
Și grauri suri zburau în cete.

Cît de frumoasă te-ai gătit,
Năturo, tu! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit!
Aș vrea să plîng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!

Mi-e inima de lacrimi plină,
Că 'n ea s'au îngropat mereu
Ai mei și-o să mă 'ngrop și eu!
O mare e, dar mare lină —
Natură, în mormîntul meu
E totul cald, că e lumină!

Toamna

Toamna tîrziu
In noaptea cu lună,
Cum vijîie codrul
Şi geme şi sună!
Din nordul cu neguri
Un vuet răsare
Şi vine şi creşte
Mai iute, mai tare:
Iar codrul aude,
Puternicul rege
Aude prin noapte
Şi bine 'nţelege
Al oştilor vuet
Din norduri pornite —
El vrea să răscoale
Puteri obosite
Şi 'njură şi urlă,
Că-şi simte perirea.

Și galben se face,
Nu poate s'adoarmă
Nu-și află nici pace,
Și tremură codrul
Cu inima ruptă
De spaimă, se zbate,
Cu vîntul se luptă,
Pocnește și sună
Și-și urlă durerea,
Căci vîntul îl prinde
Și-l strînge de mijloc
Topindu-i puterea!
Și codrul se 'ndoaie;
Și-l birue vîntul
Rîzînd îl sugrumă
Și-i rupe veștmîntul
Și părul i-l zmulge
Și 'n văi îl aruncă.
Un țipăt răsare
Pe deal și pe luncă:
Grăbitele păsări
Cu vuet aleargă
Și norii vin stoluri
Pe 'ntinderea largă,
De spaimă s'ascunde
Pîrîul sub ghiață —
Și regele codru,
Din ultima viață
Suspînă văzîndu-și

Pustiul, și geme
Și cade pe spate
Și moare cu fruntea
Pe pieptul naturii
Și moare natura
De jalea pădurii
In toamnă târziu!

FIRE DE TORT

(1898)

M a m a

In vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în cale,
Iar plopî în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se'mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme 'n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr'un gard,
Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din cînd în cînd
Cu stingerea 'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecînd
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rînd cu tine ;
Sînt încă mici și tată n'au —
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu zmei
Incepe-acum o fată,
Tu taci ș'ascuți povestea ei
Și stai îngîndurată.

Și firul tău se rupe des,
Căci gînduri te frămîntă,
Spui șoapte fără de 'nțeleș,
Și ochii tăi stau țîntă.
Scapi fusul jos ; nimic nu zici
Cînd fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici,
Și fetele se miră.

... O, nu! Nu-i drept să te 'ndoești!
La geam tu sari de-odată,
Prin noapte-afară lung privești —
„Ce vezi?“ întreb'o fată.
„Nimic... Mi s'a părut așa!“
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plîns de 'ngropăciune.

Intr'un tîrziu, neridicînd
De jos a ta privire:
„Eu simt că voi muri 'n curînd,
Că nu-mi mai sînt în fire...
Mai ştiu şi eu la ce gîndeam?
Aveţi şi voi un frate...
Mi s'a părut c'aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n'a fost el!... Să-l văd venind,
Aş mai trăi o viaţă,
E dus, şi voi muri dorind
Să-l văd odată 'n faţă.
Aşa vrea poate Dumnezeu,
Aşa mi-e datul sorţii,
Să n'am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morţii!“

Afară-i vînt şi e 'nnorat,
Şi noaptea e tîrzie;
Copilele ți s'au culcat —
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră, 'ncet plîngînd:
E dus şi nu mai vine!
Ş'adormi tîrziu cu mine'n gînd,
Ca să visezi de mine!

Lupta vieții

Gazel

Copiii nu 'nțeleg ce vor:
A plînge-i cumînția lor.

Dar lucrul cel mai laș în lume
E un bărbat tînguitor.

Nimic nu-i mai de rîs ca plînsul
In ochii unui luptător.

O luptă-i viața; deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor.

Pe seama cui? Ești un nemernic
Cînd n'ai un țel hotărîtor.

Tu ai pe-ai tăi! De n'ai pe nimeni,
Te lupți pe seama tuturor.

E tragedie 'nălțătoare,
Cînd biruiți oștenii mor.

Dar sînt eroi de epopee,
Cînd brațul li-e biruitor.

Comediant e cel ce plînge,
Și-i un ne-om, că-i dezertor.

Ori care-ar fi sfîrșitul luptei,
Să stai luptînd, căci ești dator.

Trăesc acei ce vreau să lupte;
Iar cei fricoși se plîng și mor.

De-i vezi murind, să-i lași să moară,
Căci moartea e menirea lor.

D o i n a

Copilo, tu ești gata
De-apururea să plîngi!
Și când ești tristă, Doino
Tu inima ne-o frîngi.
Dar nu știu cum, e bine
Cînd plîngi, că'n urma ta
Noi plîngem toți, și-amarul
Mai dulce ni-e așa.
Și toate plîng cu tine
Și toate te 'nțeleg,
Că 'n versul tău cel jalnic
Vorbește-un neam întreg.

Pe fete 'n faptul serii
Le 'ntîmpini la izvor,
Tu singură stăpîină
Pe sufletele lor.
Le 'nveți ce e iubirea

Și rîzi cu ochi șireți,
De-odat' apoi te 'ntuneci
Și cîntece le'nveți :
Să cînte ziua 'n luncă
Și seara cînd se 'ntorc,
Cînd triste 'n pragul tinzii
Stau singure și torc.

Cînd merg flăcăi la oaste,
Cu lacrimi tu-i petreci
Și stai cu ei, ți-e milă
Să-i lași pustii, să pleci.
Cîntînd le-aduci aminte
De-o fată din vecini,
De mame și de-ogorul
Umplut acum de spini.
Și cînd i-omoară dorul
Și 'n jurul tău se strîng,
Pui fluierul la gură
Și cînți, iar dînșii plîng.

E plin de oameni cîmpul
Tu, Doino, 'n rînd cu ei.
Moșnegi și oameni tineri
Și tinere femei
Adună fînu 'n stoguri
Și snop din spice fac —
Din scutece copilul
Cînd plînge 'n săhăidac

Te duci, și-l joci pe brațe
Și-l culci apoi pe sîn
Și-i cînți s'adoarmă 'n umbra
Căpițelor de fîn.

Din văi tu vezi amurgul
Spre culmi înaintînd,
Pe coaste-auzi pîraie
Prin noapte zgomotînd,
Și-ascuți ce spune codrul
Cînd plînge ziua 'ncet :
Ah, toate, Doino, toate
Te fac să fii poet.
Și singură cu turma,
Privind pierdută'n zări,
Spui munților durerea,
Prin jalnice cîntări.

Pe deal Romînul ară
Slăbit de-amar și frînt,
Abia-și apasă fierul
In umedul pămînt.
Tu-l vezi sărman, și tremuri
Să-l mîngîi în nevoi
Și mergi cu el alături
Cîntînd pe lîngă boi,
Iar bieții boi se uită

Cu milă la stăpîn —
Pricep și ei durerea
Sărmanului Român.

Eu te-am văzut odată
Frumoasă ca un sfînt,
In jur stăteau bătrînii
Cu frunțile 'n pămînt.
Cîntai ca 'n vis de-o lume
Trăită 'n alte vremi,
De oameni dragi, din groapă
Pe nume vrînd să-i chemi.
Și 'ncet din vreme 'n vreme
Bătrînii 'n jur clipeau
Și mînicile hainei
La ochi și le puneau.

Dar iată. Cu ochi tulburi
Tu stai între voinici,
Te văd cum juri și blastemi
Și pumnii ți-i ridici!
Pribegi de bir și clacă
Copii fără noroc,
Tu-i strîngi în codru noaptea
Sub brazi pe lîngă foc.
Și cînți cu glas sălbatic,
Și 'n jur ei cîntă 'n cor
Cîntări întunecate
Ca sufletele lor.

Când știi haiduci în codru,
Te prinzi cu ei fărtat,
Le-arăți poteci ascunse,
Pe stânci le-așterni tu pat.
Când pun picioru 'n scară,
Ții roibul lor de frîu;
Grăbit, când prind ei pușca,
Scoți plumbii dela brîu;
Iar când ochesc, cu hohot
Tu rîzi, căci plumbii moi
S'au dus în piept deadreptul
Spurcatului ciocoi.

Ai tăi sîntem ! Străinii
Te-ar pierde de-ar putea.
Dar cînd te-am pierde, Doino,
Ai cui am rămînea ?
Să nu ne lași iubito,
De dragul tău trăim ;
Săraci sîntem cu toții
Săraci, dar te iubim !
Rămîi, că ne ești Doamnă
Și lege-i al tău glas,
Invață-ne să plîngem
C'atît ne-a mai rămas.

La Paști

Prin pomi e ciripit și cînt,
Văzduhu-i plin de-un roșu soare
Și salciile 'n albă floare —
E pace 'n cer și pe pămînt
— Răsufnul cald al primăverii
Adus-a zilele 'nvierii.

Și cît e de frumos în sat!
Creștinii vin tăcuți din vale
Și doi de se 'ntîlnesc în cale
Iși zic : Hristos a înviat!
Și rîde-atîta sărbătoare
Din chipul lor cel ars de soare!

Și-un vînt de-abea clătinător
Șoptește prin văzduh cuvinte;
— E glasul celor din morminte,
E zgomotul zburării lor!
Și pomii frunțile-și scoboară
Că duhul sfînt prin aer zboară.

E liniște. Și din altar
 Cîntarea 'n stihuri repetate
 Departe pînă 'n văi străbate —
 Și clopotele cîntă rar :
 Ah, Doamne! Să le-auzi din vale
 Cum rîd a drag și plîng a jale!

Biserica, pe deal mai sus,
 E plină astăzi de lumină,
 Că 'ntreaga lume este plină
 De-acelaș gînd, din cer adus:
 In fapta noastră ne e soartea
 Și viața este tot, nu moartea.

Pe deal se suie 'ncetișor
 Neveste tinere și fete,
 Bătrîni cu iarna vieții 'n plete;
 Și 'ncet, în urma tuturor,
 Vezi șovăind cîte-o bătrînă
 Cu micul ei nepot de mîină.....

Ah, iar în minte mi-ai venit,
 Tu, mama micilor copile!
 Eu știu că și 'n aceste zile
 Tu plîngi pe-al tău copil dorit!
 La zîmbet cerul azi ne chiamă.
 Sînt Paștile! Nu plînge mamă!

In miezul verii

O fișie nesfârșită
Dintr'o pînză pare calea,
Printre holde rătăcită.
Toată culmea-i adormită,
Toată valea.

Liniștea-i deplin stăpînă
Peste cîmpii arși de soare,
Lunca-i goală; la fîntînă
E pustiu; și nu se 'ngîină
Nici o boare.

Numai zumzetul de-albine,
Fără 'ncepere și-adaos,
Curge 'ntruna, par'că vine
Din adîncul firii pline
De repaos.

Și cît vezi în depărtare
Viu nimic nu se ivește...
Iată însă, colo 'n zare,
Mișcător un punct răsare
Și tot crește.

Poate-i vr'un bătut de soartă,
Care-aleargă pe cîmpie
Intr'atîta lume moartă!
Dor îl mîină, griji îl poartă,
Domnul știe!

Poți acum să-l vezi mai bine —
E femeie, o sărmană,
Strîns la piept în scutec ține
Un copil; și 'n sîrg ea vine,
Vine 'n goană.

De călduri dogoritoare,
Foc aprins îi arde chipul;
Un cuptor e roșul soare,
Și cărbune sub picioare
E nisipul.

Cînd ajunge la fîntînă,
Jos pe-o pajiște săracă
Pune-odorul ei. Din mîină
Saltă cumpăna bătrînă
Și se pleacă.

Scîrîind, din nou ea crește.
Mama toarnă cu tot zorul
Apă 'n pumni, apoi grăbește
La copil și-i răcorește
Obrăjorul,

Bea apoi și ea pe fugă,
Merge iarăși după asta
La copil și-i dă să sugă;
Frînt'asa pe-o buturugă
Stă nevasta.

Și e liniște pe dealuri
Ca 'ntr'o mănăstire arsă:
Dorm și-arinii de pe maluri
Și căldura valuri-valuri
Se revarsă.

Nici un nor văzduhul n'are
Foc sub el să mai ascunză;
Nici o pasăre n'apare,
Nu se mișcă 'n larga zare
Nici o frunză.

Singur vîntul, colo, iată,
Adormise la răcoare
Sub o salcie plecată —
Somnoros în sus el cată
Către soare.

Mai e mult! Și ca să-i fie
Scurtă vremea, pînă pleacă,
El se uită pe cîmpie,
Flueră și nu mai știe
Ce să facă.

Dar de-odată se oprește:
Peste ochi își pune-o mîină
Și zîmbind copilărește,
Curios și lung privește
Spre fîntînă.

Iarna pe uliță

A 'nceput de eri să cadă
Cîte-un fulg, acum a stat,
Norii s'au mai răzbunat
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

Nu e soare, dar e bine,
Și pe rîu e numai fum.
Vîntu-i liniștit acum,
Dar năvalnic vuet vine
De pe drum.

Sînt copii. Cu multe sănii,
De pe coastă vin țipînd,—
Și se 'mping și sar rîzînd;
Prin zăpadă fac mătănii,
Vrînd-nevrînd.

Gură fac ca roata morii;
Și de-avalma se pornesc,
Cum prin gard se gîlcevesc
Vrăbii gureșe, cînd norii
Ploi vestesc.

Cei mai mari acum din sfadă
Stau pe 'ncăerate puși —
Cei mai mici, de foame-aduși,
Se scîncesc și plîng grămadă
Pe la uși.

Colo 'n colț acum răsare
Un copil, al nu știu cui,
Largi de-un cot sînt pașii lui;
Iar el mic, căci pe cărare
Parcă nu-i.

Haina-i măturînd pămîntul
Și-o tîrăște-abia, abia:
Cinci ca el încap în ea;
Să mai bată, soro, vîntul
Dac'o vrea!

El e sol precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat,
Vezi, de-aceia-i încruntat,
Și s'avîntă, și se crede
Că-i bărbat,

Cade 'n brînci și se ridică
Dînd pe ceafă puțintel
Toată lîna unui miel:
O căciulă mai voinică
Decît el.

Și tot vine, tot înoată,
Dar de-odată, cu ochi vii,
Stă pe loc — să mi te ții !
Colo, zgomotoasă gloată
De copii !

El degrabă 'n jur chitește
Vr'un ocol căci e pierdut,
Dar copiii l-au văzut —
Toată ceata năvălește
Pe 'ntrecut.

„Uite-i mă, căciula, frate,
Mare cît o zi de post —
Aoleu ce urs mi-a fost !
Au sub dînsa șapte sate
Adăpost!“

Unii-l iau grăbit la vale,
Alții 'n glumă parte-i țin —
Uite-i, fără pic de vin
S'au jurat să'mbete 'n cale
Pe creștin.

Vine-o babă 'ncet pe stradă
 In cojocul rupt al ei
 Și încins cu sfori de tei.
 Stă pe loc acum, să vadă
 Și ea ce-i.

S'oțerește rău bătrîna
 Pentru micul Barba-cot.
 „Ați înnebunit de tot —
 Puiul mamei, dă-mi tu mîna
 Să te scot !“

Ci-că vrei să stingi cu paie
 Focul cînd e 'n clăi cu fîn,
 Și-apoi zici că ești Român !
 Biata bab'a 'ntrat în laie
 La stăpîn.

Ca pe-o bufniț'o 'ncunjoară
 Și-o petrec cu chiu cu vai,
 Și se țin de dînsa scai,
 Plină-i strimta ulicioară
 De alai.

Nu e chip să-i faci cu buna
 Să-și păzească drumul lor !
 Rîd și sar într'un picior,
 Se 'nvîrtesc și țipă într'una
 Mai cu zor.

Baba și-a uitat învățul :
Bate, 'njură, dă din mâni :
„Dracilor, sînteți păgîni ?
Maica mea ! Să stai cu bățul
Ca la cîni !“

Și cu bățul se 'nvîrtește
Ca să-și facă 'n jur ocol ;
Dar abia e locul gol,
Și mulțimea năvălește
Iarăș stol.

Astfel tabăra se duce
Lălăind în chip avan :
Baba 'n mijloc căpitan
Scuipă'n sîn si face cruce
De satan.

Ba se răscolesc și cîinii
De prin curți și sar la ei.
Pe la garduri ies femeii,
Se urnesc mirați bătrînii
Din bordei...

„Ce-i pe drum atîta gură?“
„Nu-i nimic. Copii ștregari“.
— „Ei auzi ! Vedea-i-aș mari,
Parcă trece-adunătură
De Tătari!“

C î n t e c

A venit un lup din crîng
Și-alerga prin sat să fure
Și să ducă în pădure
Pe copiii care plîng.
Și-a venit la noi la poartă
Și-am eșit eu c'o nuia:

„Lup flămînd, cu trei cojoace,
Hai la maica să te joace“—
Eu chemam pe lup încoace,
El fugea 'ncotro vedea.

Ieri pe drum un om sărac
Intreba pe la vecine:
„Poartă-se copiii bine?
Dacă nu, să-i vîr în sac!“
Și-a venit la noi la poartă
Și-am eșit eu și i-am spus:

„Puiu meu e bun și tace.
Nu ți-l dau, și du-te 'n pace!
Ești sărac, dar n'am ce-ți face!
Du-te, du-te!“ Și s'a dus.

Și-a venit un negustor
Plin de bani, cu vîlfă mare,
Cumpăra copii pe care
Nu-i iubește mama lor.
Și-a venit la noi la poartă
Și-am eșit și l-am certat:

„N'ai nici tu, nici împăratul
Bani să-mi cumpere băiatul!
Pleacă 'n sat, că-i mare satul,
Pleacă, pleacă!“ Și-a plecat.

Concertul primăverii

Chiar acum din crîng venii
 Și c'o veste bună !
Iarăși e concert copii :
Merg și eu, și tu să vii,
 Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit ?
 Stăi puțin să caut.
Cucul, un solist vestit,
De printr'alte țări venit,
 Va cînta din flaut.

Cîntăreața dulce 'n grai,
 Cea numită „perla
Cîntăreților din Mai“,
Dulce va doini din nai
 Multe doine mierla.

Va 'ntona apoi un psalt,
„Imnul veseliei“,
Corul dintr'un fag înalt.
Vor cînta 'n sopran și 'n alt
Graurii cîmpiei,

Turturelele 'n tenor,
Și-alte voci măestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma dup' acest cor
Fel de fel de-orchestre,

Voci de gaițe cari fac
Să scoboare ploaia,
Și 'ntr'o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Iar naționale-apoi
Cobze și-alte hanguri,
Glas de fluer și cimpoi,
Pitpalaci și cintezoii
Și-un taraf de granguri.

Se vor pune-apoi pe joc
Pînă chiar și surzii,
Cînd vor prinde dintr'un loc
Să ne cînte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cînta și noi ce-om ști,

Cîntece din carte.

Și de va putea veni

Vîntul, și el va doini,

Că e dus departe.

Cine-i contra, să-l vedem,

Ca să-l știe soții !

De-aveți chef, tovarăși bem —

Ura 'n cer ! cu toții-avem,

Mergem dar cu toții !

ZIARUL UNUI PIERDE VARĂ
(1904)

Faptul zilei

Ca lacrima-i limpede cerul
Și-aproape de ziuă. Frumos,
Stă'n mijlocul bolții Oierul,
Luceafăru-i gata s'apuie,
Iar Carul spre creștet se suie
 Cu oiștea'n jos.

Și doarme și apa și vîntul.
Iar spaima și oștile ei
Țin mort subt călcîie pămîntul.
Și-atîta e roua ce-o plînge
Cîmpia, că'n palme-o poți strînge
 Ca'n cupă s'o bei.

Pe'ncetul tăria 'nflorită
Cu galben ca strugurii copti
S'albește din clipă'n clipită.
Pe culmi întunerecul piere,
Dar valea e'n neagra putere
 A umedei nopți.

Pe sus, pe pustiile sghiaburi,
Prin rîpele munților suri,
Zac zmeii cu trupul de aburi,
Și ceața prin noapte 'nchegată
Stă'n hainele morții 'mbrăcată
Pe-albastre păduri.

Dar vîntul cel fără de pace
Incepe să cînte'n brădet —
Și tot mai lumină se face;
S'albește strîmtoarea cărării,
Pe rînd depărtările zării
S'apropie 'ncet.

Văd clăile'n cîmp, pe coline
Cunosc singuratecii ulmi,
Și-acum, la lumina ce vine,
Incep să se miște, greoaie,
Făpturi purtătoare de ploaie,
Se urcă pe culmi.

Din stînga, din dreapta, din față,
Din rîpi și pe-o sută de căi,
Ies dungi plutitoare de ceață
Și'n cale s'adună cărunte
Tîrîndu-se alene spre munte
De-alungul prin văi.

E'n flacăra bolta senină,
Și fără 'ntrerupere-acum
Se varsă tăcuta lumină,
Se varsă grăbită, se 'ntinde
Pe dealuri, pe coaste, s'aprinde
Pe șesuri, pe drum.

Și parcă străbate-o săgeată
De-alungul cîmpiilor reci —
O dungă de soare s'arată,
Și-i crește pe șesuri lucirea,
Și iată-l în toată mărirea
Puterii pe veci!

Murmurul din dealuri pătrunde
Prin văi, și din vale'n păduri;
Ca'n farmec, eu nu știu de unde
E plin de mișcare pămîntul,
Și cântă și codrul și vîntul
Și-o mie de guri.

Ici oameni cu coasa pe umăr,
Și fete cu secerea'n briu,
Iar gloata cea fără de număr
A celor de-o sută de neamuri
Se joacă'n arinii cu ramuri
Intinse pe rîu.

Și care și turme'n pripoare
Pe umede coaste răsar —
Sînt toate-ale tale, tu Soare!
Făptură tu dînd dimineții,
Ești singur ființa vieții
Și-al lumii altar...

Moartea lui Gelu

Răzleț din oștirea bătută,
Fugind pe cîmpia tăcută,
Căzu de pe cal de durere,
Pe marginea apei. Și pierе.
Din rană și-ar zmulge săgeata
Și n'are putere.

Pierdut-a și oaste și țară.
E noapte'n văzduhuri; și rară
E zbaterea apei, cînd valul
Atinge cu aripa-i malul —
Iar Gelu, prin noapte stînd singur,
Vorbește cu calul.

— „Vai, murgule, jalea mă curmă!
Mă lupt cu durerea din urmă,
Căci ranele-mi sapă mormîntul.
De geaba împrăștii tu vîntul
Din coamă, piciorul tău scurmă
De geaba pămîntul.

- Mă chemi prin nechezuri păgîne
 Și parcă zici: „vino, stăpîne!
 Vezi, picură ranele tale
 Și neguri se'naltă din vale,
 E noapte și ziua de mîne
 Ne-ajunge pe cale!“

Trei sulii făcutu-și-au strungă
 Prin mine! Mă zbucium pe-o dungă
 Și nu-mi mai simt brațul și briul;
 Tu-ți rupi cu picioarele friul —
 Las' murgule, las' să ne-ajungă
 Pe-acea pustiul.

De-acuma tu... cît va cuprinde
 Mantaua, de-asupra-mi o'ntinde
 Și-apoi cu picioarele-mi sapă
 Mormîntul pe margini de apă,
 Și'n urmă cu dinții mă prinde
 Și-aruncă-mă'n groapă.

Jelească-mă apele Cernii!
 Să-mi bubue crivățul iernii,
 Ca'n taberi al cailor tropot;
 Iar veșnicul apelor șopot
 Să-mi pară ca'n ceasul vecernii
 O rugă de clopot.

Și, poate, sosi-va o vreme
Cînd munții vor fierbe, vor geme
Cu hohote mamele'n praguri,
Vor trece bărbații'n șiraguri
Cînd bucium suna-va să cheme
Pe tineri sub steaguri.

Iar tu, de-i trăi, frățioare,
Să-mi vezi luptătorii'n picioare,
Atunci cînd sosît va fi ceasul,
Abate-ți pe-aice tu pasul:
Nechează-mi, și atunci eu din groapă
Cunoaște-ți-voi glasul!

Și-armat voi ieși eu afară,
Și veseli vom trece noi iară
Prin sulii și foc înainte,
Să ție protivnicii minte
Că-s vii, cînd e vorba de țară,
Și morții'n morminte!"

El zice și mîna și-o strînge
Pe pieptul cel umed de sînge—
Iar calul stă singur de pază
Lui Gelu, și trist el așează
La pieptul stăpînului capul
Și astfel veghează.

Și-auzi! ca un vînt ce clătește
Pădurea, cînd ploaia sosește,
Așa din adîncuri de zare
Un vuiet prin noapte răsare.
Iar vuietul vine, și crește
Mai iute, mai tare.

Și iată-i, din umbrele văii,
Cu scuturi ies repezi flăcăii
Ca morții ce-și lasă mormîntul;
Ies roibii cu umblet ca vîntul,
Răsar de tutindeni, de pare
Că-i varsă pămîntul,

Arcașii lui Arpad! In goană
Ei fug dup'oștirea dușmană.
Și, uzi de-alergare, se'ncură
Fugarii prin negura sură,
Cu frîul pe coamă, și-arcașii
Cu spăzile'n gură.

Năvalnic s'apropie pașii,
Și'n goana lor cîntă arcașii,
Și-așa de sălbatec li-e cîntul —
Din piele de urs au vestmîntul,
Și'n bărbile lor încîlcite
Se împiedică vîntul.

Iar Gel, auzindu-i prin zare,
De spaimă, de groază tresare, —
El moare! Și cîntă păgînii!
N'au domn și n'au țară Romîni.
Și-adușii de vînturi în țară
Sînt astăzi stăpînii!

Și'n mîinile cui e scăparea?
Nu-i piept să le'nchidă cărarea?
Nu-i braț de voinic, să-i abată?
Și nu e pe lume-o săgeată
Ca'n inima gloatei lui Arpad
Adînc să străbată?

Și Gelu le judecă toate:
Se'naltă proptindu-se'n coate
Și-a calului glezn'o cuprinde,
Cu grabă el arcul și-l prinde,
Și'nvîrte săgeata și-o scoate
Din rană și-o'ntinde:

Și vîjiie slaba săgeată
Cu gemetul morții deodată —
Arcașii trec repezi în cale,
Și-i vuiet și-i chiot prin vale:
Ce cînt de'ngropare lui Gelu
Și-oștirilor sale!

Iar vuietu'n neguri pătrunde
Și'n inima nopții s'ascunde
Departa, și'n valuri de valuri
Ecoul izbindu-se'n dealuri
De zece ori jalnic răspunde
Pustiilor maluri.

De zece ori, iarăși de zece,
Și scade, și pierde, și trece,
De data din urmă răsună —
Tăcerea'mprăștiată s'adună,
Și'n neguri alunecă rece
O bôlnavă lună.

Iar calul, vedenie mută,
Cu coama de vînturi bătută,
Stă'n noaptea cu neguri de pază
Lui Gelu; și trist el așează
Pe pietul stăpînului capul
Și astfel veghează.

Iar apa la maluri se frînge
Și cade pe spate și plînge:
„Cu fierul potcoavei tu-mi sapă
Mormîntul pe margini de apă
Și'n urmă cu dinții mă prinde
Și-aruncă-mă'n groapă!”

ANTOLOGIE SANSKRITĂ

Imn din Rig-Veda

S O A R E L E

Acest cîntec nou și plin
De mărire, ție, soare,
Inimă luminătoare,
Umilit eu ți-l închin.

Tu-mi ascultă 'ndurător
Rugămintea mea, și cată
Spre-a mea inimă 'ntristată
Cum spre o soție cată
Soțul ei cel iubitor.

Tu, ce toate le privești,
Tu ne fii stăpînul, soare —
Inimă luminătoare,
Cel mai mare zeu tu ești.

Eu mă voi gândi mereu
La divina ta lumină,
Ca, pătruns de cea divină,
Pentru veci de-a ta lumină
Plin să fie gândul meu.

Că noi hrană căutăm :
Numai tu ne-o poți da, soare,
Inimă luminătoare —
Pentru asta te rugăm.

Preoții bramani, în veac
Înțelepți în gânduri sfinte,
Ei adoră prin cuvinte
Soarele, prin cînturi sfinte
Și prin jertfele ce fac.

Maxime

Vezi! Ce-au adunat părinții
Risipesc copiii lor —
Limba 'nghite-așa ușor
Toată munca ce-o fac dinții!

*

Pină la cinci ani copilul cu nuiava tu să-l crești
Zece ani apoi cu vorba cât de rău să-l dojenești,
Iar de-aici ca pe-un prieten cu blîndețe-l stăpînești.

*

Ușor, conduci pe-un om netot,
Dar mai ușor pe cel cuminte,
Pe-un semidoct, nici tu, Părinte,
Nici zeii cerului nu pot.

*

Sînt nenorocit, sărmanul!
De cei răi nu pot să scap —
Leului căzut în baltă
Ii sar broaștele pe cap.

Cei cu talente-ajung mereu
La griji și zile grele,
Iar cei fără de ele
Scutiți sînt de-ori ce greu.
Privighetoarea blîndă ce-i !
Dar tu o 'nchizi, sărmana,
In timp ce coșofana
Se plimbă 'n dragul ei.

Cînd vezi pe drum un cîine, n'ai piatră — lucru trist!
Cînd ai în mîină piatră, e gol de cîini tot locul,
Cînd ai și cîini și pietre și-arunci, tu n'ai norocul
Să-i poți lovi! Iar dacă lovești ca bun artist,
Stăpînul lor te vede și-ți scutură cojocul —
Cu-o soartă-așa perversă, să nu fii pesimist?

Cei cu tuse niciodată să nu plece 'n sat să fure;
Cei ce cad în somn isteric să nu meargă prin pădure;
Cei bolnavi să nu vorbească, să le curgă vorba vale;
Cei bogați să nu se certe pentru două-trei parale.

D a ș a r a t a s

Tu erai nemăritată, eu eram copil pe-atunci —
Incepuse toamna, dragă. Soarele grăbit pe lunci
Și pe dealuri, tot mai grabnic scobora mereu spre țara
Celor morți, la Yama'n brațe. Cît de-aprinsă vine

vara

Topind florile, iar toamna cît de dulce-i pe pămînt!
Florile-și înalță capul, arborii șoptesc în vînt
Și prin rîu se joacă peștii, și pe mal flamingii saltă
Și, cu aripile ude, prin întinderea cea 'naltă
A văzduhului, aleargă păsările ciripind; —
Iar pe munte, ca o mare, șiruri negre se întind
De păuni, pe care-i face sclipitori de tot ca luna
Ploaia care multă cade, și tot cade, cade'ntr'una.
Din afundături de munte, zgomotoase, mări de ploi
Curg izvoarele grăbite, galbene de praf și foi,
Și ca șerpilor se 'ncovoae după stînci cu frunte lată.

Era toamnă. Eu pe malul rîului eșind odată
Ca să'ncerc să dau la țintă, rătăceam pe-un loc
umblat:

Așteptam să-mi iasă 'n cale elefantul însetat,
Taurul sălbatic, care vine noaptea să s'adape —
Și era tăcere-adîncă pe pămînt, pe munți, pe ape.

In tufiș atunci de-odată auzii sunînd ceva,
 Nu puteam să văd prin noapte ce fel de-animal era,
 Dar mi s'a părut că sună ca urciorul cînd se împle —
 E un elefant! Iau arcul — de știam ce-o să se 'ntîmple!
 Trag săgeata sclipitoare, ca un șarpe, ochii mei
 Cată țintă după sunet, și săgeata 'n zborul ei
 Vijie, se duce, piere, n'aveam teamă că greșește,
 Ah, și n'a greșit! —

De-odată tot tufișul clocotește
 De-un lung vaet și de plînset, și-am rămas încreme-
 nit.

„Cine-i cel ce azi ucide pe-un biet om nenorocit?
 Am venit să-mi umplu vasul dintr'această apă sfîntă—
 Pentru-a cui săgeată oare am fost eu sărmanul țintă?
 Ah, cum arde, mor! In codri am trăit și eu, flămînd,
 Gol și slab de pocăință, calea Vedelor urmînd,
 Cui am făcut rău vr'odată, cui pricinuesc durere?
 Cui îi folosește moartea unui om fără putere?
 Cine-i cel care ucide fără teamă de păcat?
 Ah, și nu mă plîng pe mine, că mor tînăr săgetat,
 Pe părinți îi plîng eu numai, că sînt orbi, slăbiți
 cu anii,
 Și bucata lor de pîine eu le-o cîștigam! Sărmanii!
 Cum vor mai trăi de-acuma, fără hrană? Eu murînd,
 Vor muri și ei, în lipsuri și pe fiul lor jelînd —
 Ah, și cît va plînge mama, biată oarbă și bătrînă!
 Și era un gemet jalnic! Arcul mi-a căzut din mină,
 Tremuram de multă spaimă și-amețit, șovăitor,
 Am plecat acolo. Doamne, simt și-acum acel fior!
 Un băiat, frumos și tînăr, zăcea'ntins pe iarba moale;
 El cădea gemînd în zgomot, cu 'ncercare să se
 scoale —
 Picura din rană sînge, și de sînge-i era plin
 Tot obrazul, haina toată; și mușca 'n pămînt de chin;

Și frumoasele lui plete ca mătasa respirată
 Erau umede de apa din ulcior pe cap vărsată.
 El m'a cunoscut. Cu ochii mari și jalnici m'a privit,
 Și turbat ca ferbințeala frigurilor m'a lovit
 Plinsetu-i: „O fiu de rege, ce rău ți-am făcut eu oare?
 Simți plăceri, tu Dașarâtas, ca să vezi un om
 ce moare?

Ah! părinții mei m'așteaptă să duc apa, — lor mereu
 Li se va părea prin tindă c'aud pasul, glasul meu.
 Vai, și nu mă voi întoarce niciodată, niciodată;
 In zadar e toată ruga pocăinței tale, tată!
 Tu te 'nchini într'o odae, și eu mor rănit aci,
 Și tu nu știi! Dar poți oare să-mi ajuți chiar
 dac'ai ști?

Tu de-abia te miști, bătrîne, cum s'ajuți când
 n'ai putere?

Cum ajută elefantul altui elefant ce piere? —
 Dar tu du-te, Dașarâtas, spune-le ce s'a 'ntimplat,
 Mingie pe biată mama; — ca să nu mori blestemat
 De durerea ei nebună, ca să nu mori, Dașarâta,
 Gol în noapte și furtună, blestemat fiind de tata.
 Uite pe poteca asta poți s'ajungi mai încurînd —
 Și te rog să-mi scoți săgeata, că o simt în piept
 arzînd,

Și mă mistue, mă rupe, ca un riu umflat zăgazul!”
 Ce dureri erau acestea și cum suferea viteazul!
 Tremurînd, nu știam însu-mi de visez ori sînt

deștept.

Ce era să fac! Săgeata dacă i-o scoteam din piept,
 El ar fi murit — și bietul a 'nțeles de ce mi-e teamă.
 „Nu mă 'nfricoșează moartea, principe! Și bag
 de seamă

Că de moartea mea tu tremuri” zise el abia mișcînd
 Buzele, „dar nu te teme; ia-mi săgeata mai curînd
 Nu te 'nfiora! Omorul unui preot, știi tu bine,

Este-o crimă răsplătită: „tu pe el, iar noi pe tine”,
Dar să nu te temi! Războinic este tatăl meu, iar

mama

E din neamul unui Șudras, nu sînt preot al lui

Brama!”

Și m'a mai rugat odată să-i scot fierul. Și l-am scos,
Și-a murit privind la mine.

Rîul s'arunca spumos

Și vuia, ca plînsul jalnic dintr'un suflet care moare.
Zăpăcit eu stam în noaptea tristă și-amenințătoare
Pentru mine, vinovatul! Nu știam ce-i de făcut —
Am luat în urmă vasul și cu apă l-am umplut
Și-am plecat încet spre casa bieților părinți. In casă
Ei ședeau vorbind de fiul care atît de mult îi lasă
Așteptînd, vorbeau de dînsul cu nespuse de mare drag.
Auzindu-mi pașii 'n curte, Muni a eșit în prag,
A 'ntins brațele slăbite: „Unde-ai stat atîta vreme?
Te-ai jucat la rîu prin trestii? Biata maică-ta se teme
Să nu cazi odată 'n apă... O! dar ea se teme-așa!
Și se plînge biata 'ntr'una, tremurînd de grija ta.
Tu lumina casei noastre, tu ești sprijinul vieții,
Tu ești singur mîngîierea și-ajutorul bătrîneții
Tată-tău și-a mamei tale, și ești bun, că ne iubești —
Dar ce ai de nu te-apropii? Doamne, ce-i de nu
vorbești?”

Și cu glasul stins aproape, gîngăvind, în încordarea
Gîndurilor turburate căutînd acum scăparea,
Spus-am trista mea poveste, adevăr din fir în păr
De m'am îngrozit eu însumi de-acest prea mult
adevăr.

Auzind bătrînul Muni vorbele 'nfiorătoare
A rămas trăsînit o clipă, nu se mai ținea 'n picioare,

Și-am văzut argint curgîndu-i peste veștedul obraz.
 „Dacă n'ai fi tu născutul unui domnitor viteaz,
 Ți-aș crăpa 'ntr'o mie capul, te-aș da cînilor mîncare!
 Insuși Indra de pre tronul-i a căzut pentru-un

omor —

Dar tu, fiule de rege, tu erai neștiutor,
 N'aveai gîndul rău! De-aceea să trăești; și mergi
 cu bine,

Ca să nu apue neamul Raguizilor cu tine!”
 Și și-a pus în palme capul și-a plîns mult, și-a zis apoi
 „Te rog, du-ne, Dașarâtas, du-ne să-l vedem și noi!”
 Și i-am dus pe malul apei. Și-amîndoi pierduți
 cu gîndul

Au căzut peste cadavrul fiului, îmbrățișîndu-l.
 Mamă-sa n'avea nici lacrimi, ca să-l plîngă,
 n'avea glas

Ca să-l plîngă, n'avea gînduri limpezeite ca să-l plîngă,
 N'avea ochi să-și vadă fiul, n'avea brațe tari să-l
 strîngă,

N'avea buze să sărute în de-ajuns pe mortul fiu.
 Iar bătrînul tată 'n plînsset: „Ah, el minte! tu ești viu,
 Tu ești viu, odorul tatei! De ce nu vorbești cu mine?
 Ori ești supărat? Dar iartă, că eu te iubesc, știi bine!
 O ridică-te și vino! Uite mamă-ta, n'o vezi?
 Nu-i vorbești nici ei? Copile, nu vrei tu

să 'mbrățișezi

Nici pe mamă-ta? O, spune-i un cuvînt măcar,
 răspunde-i;

Că demult, demult întrebă: Unde-i fiul mamei,
 unde-i?

Ah! mai auzi-voi oare glasul tău, ca mai demult,
 Cînd citeai în nopți tăcute Vedele; mai am s'ascult
 In viața mea vr'odată ruga legilor, pe care
 O ziceai tu după mine, ca s'o 'nveți? Cu ce răbdare

Te-am crescut, odorul tatei, și-acum tu te-ai dus
pe veci!

Nu ne părăsi, iubite! Nu pleca, de ce să pleci?

Cine să-mi mai facă seara focul sfânt? Cine să-mi dea

Vasul legii cu aghiasmă? Cine, cine-o să mai stee

Ling'altar, ca să-mi ajute jertfa Domnului s'o fac!

Cine va veni să-mi șadă pe genunchi, ca să-l împac

Dup'o vorbă cu dojană? Cui îi va fi dor de mine,

Milă cui de-a mea durere? Cine-o să-mi aducă, cine,

Rădăcini și roduri coapte, apă de băut de-acum?

Cine să-mi conducă pașii însoțindu-mă pe drum?

Oh! și-această biată oarbă, care prin suspin

te chiamă —

Tu te duci, mă lași pe mine să hrănesc pe biata-ți

mamă

Și eu însu-mi fără tine nu puteam să mă hrănesc!

Fie-ți milă, nu te duce! Doar tu știi că te iubesc!

Yama e stăpîn al morții; dus la el pe veci rămîne

Cel ce-a mers la el!... așteaptă dragul tatii, pînă mine,

Ca să mergem împreună; am să te 'nsoțesc și eu

Și-o să te 'nsoțească mă-ta, și ne vom ruga mereu

Și vom plînge la genunchii zeului cel mare, Yama,

Și-i vom zice: „Eu sînt tata, iar femeea asta-i mama

Fiului răpit de tine! Multă este mila ta:

Dă-ni-l îndărăt, o rege” — și-atunci el ni te va da!

Dacă nu ne-aștepți, iubite, du-te singur, du-te, du-te!

Ai murit ucis de altul, faptele-ți sînt cunoscute

Și la Yama tu afla-vei locul ce ți-e cuvenit

Unde locuiesc vitejii cei ce'n taberi au murit,

Unde locuiesc voinicii cei ce n'au știut ce-i fuga

Din război, acolo-ți fie locul tău! Și-asculte-mi ruga

Zei cerului, să-ți facă parte de-acel sfînt hotar

Unde e Janamejaia, Sagaras și Dundumar!”

Astfel se bocea bătrînul, vreascuri adunînd

pe-aproape

Pentru rug; aici pe malul apei sfinte să-l îngroape.

Și-atunci mortul, în făptură de lumină, a venit,
Și plutind peste cadavru, geniul-spirit a vorbit:
„Pentru sfînta voastră viață, Brama m'a primit la
sine,
Și'n curînd veți fi acolo, fericiți și voi ca mine!”
Și s'a ridicat la ceruri. Iar bătrînul: „Rege, — acum,
Poți să mă ucizi, tot una! Ba mai bine! Sînt pe drum
Către fiul meu! Și-ascultă. Pentru fapta-ți, Dașarâta,
Tu să simți în ceasul morții tot ce simte astăzi tata
Fiului ucis de tine.” — Și-atunci rugul l-a aprins
Și pe trei iubiți de-odată flacările i-au încins.

Note

Nunta Zamfirei :

rădvan, trăsură domnească.

sîlhui, acoperit cu păduri.

treasc, un fel de tun mic, care face zgomot mare.

foișor, pavilion.

tilincă, fluier din coajă de salcie sau tei.

zdrîngănel, clopoțel.

întrulpi, cuvînt făurit de Coșbuc din *trup*, pentru rima cu *vulpi*.

Vestitorii primăverii :

dragostea sihastră, dorul celui care se vede singur ca un pustnic.

El-Zorab:

țechini, monedă de aur a cărei valoare n'a fost constantă.

spahii, soldați din cavalerie.

Moartea lui Fulger :

ectenii, un fel de rugăciune.

comînd, praznic, masă dată în cinstea morților
nat, popor, mulțime.

Cîntec barbar :

nevolnic, slab, neputincios, incapabil.

cohorti (mai bine *cohorte*), la Romani, a zecea parte din legiune, adică vreo cinci-șase sute de oameni.
pigmeu, pitic.

Doina :

săhăidac, tolbă; mai este un cuvînt întrebuițat în Trasilvania, *săhăidan*, care înseamnă „leagăn“. Coșbuc a contopit cele două cuvinte, căci la el *săhăidac* înseamnă „leagăn“.

Iarna pe uliță :

norii s'au răzbunat, s'au risipit, s'a luminat cerul
avan: groaznic.

Cântec :

vîltă, formă arhaică pentru *vilvă*.

Concertul primăverii :

hang, țeava dela cimpoi.

Faptul zilei :

faptul zilei, nașterea zilei, zorile

Moartea lui Gelu :

strungă, trecătoare, drum îngust.
se'ncură, aleargă.

Dașaratas :

Principele Rama, fiul regelui Dașaratas, în urma intrigilor dela curte, a fost silit să plece în lume. Bătrînul rege era foarte mîhnit și, cucernic cum era, se tot întreba ce rău a făcut zeilor, ca să-l facă așa de nefericit. Atunci își aduce aminte că aceasta trebuie să fie împlinirea unui blestem. Da ! El a făcut moarte

de om în tinerețe. Și el spune reginei întâmplarea. (Nota lui Coșbuc.)

Fragmentul acesta face parte din *Ramayana* care, alături de *Mahabharata*, e cea mai mare epopee a Indienilor. *Ramayana* descrie faptele mărețe ale regelui *Rama*, fiul lui *Dașaratas*.

Yama, zeul morții la Indieni.

flamingi, păsări de apă, cu picioarele lungi.

Vedele, cărțile sfinte ale Indienilor.

Tu pe el, iar noi pe tine. — Uciderea unui om din casta războinicilor ori a negustorilor se judeca de rege; el osîndea la închisoare, etc., omorîtorul însă putea să plătească cu bani pe cel ucis. Uciderea unui preot însă nu avea judecată. Rudele ucisului aveau dreptul să ucidă pe ucigaș. Deci dinte pentru dinte. În bucata de față, ucisul minte cînd spune „nu sînt preot al lui *Brama*“, căci era preot, el e însă atît de nobil încît, murind, vrea să mîntue pe rege de groaza că a ucis un preot și că deci va fi ucis și el. (Nota lui Coșbuc.)

Șudras — se numeau oamenii din clasa a patra, care aveau datoria să servească celelalte caste.

Muni înseamnă în limba sanscrită „ascet, pustnic“.

Indra este zeul trăsnetului.

Raguizi se numesc *Dașaratas* și fiul său *Rama*, după numele unui strămoș al lor, *Raghu*.

Janam — *ejaya* (adică „cel care face să tremure oamenii“) este numele unui rege din *Hastinapura*.

Sagaras înseamnă „ocean“ și este și numele unui om.

Dundumar este numele unui personaj necunoscut pentru noi.

89

CUPRINSUL

<i>Viața și opera lui Coșbuc</i>	5
Balade și idile	9
Noapte de vară	11
Nunta Zamferei	14
Rugămintea din urmă	22
Vestitorii primăverii	26
Pe lângă boi	28
Trei, Doamne, și toți trei	30
El-Zorab	34
Moartea lui Fulger	41
Un cântec barbar	52
Păstorița	55
Vara	57
Toamna	59
Fire de tort	63
Mama	65
Lupta vieții	68
Doina	70
La Paști	75
In miezul verii	77
Iarna pe uliță	81
Cântec	86
Concertul primăverii	88
Ziarul unui pierde vară	91
Faptul zilei	93
Moartea lui Gelu	97
Antologie sanscrită	103
Imnul soarelui	105
Maxime	107
Dașaratas	109
Note	116